

УДК 336.226

Волошан І.Г.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Гогой І.Ю.

студент факультету консалтингу та міжнародного бізнесу
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ РЕФОРМ ЩОДО УТРИМАНЬ З ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

ANALYSIS OF TAX REFORM ON ACCOUNTING FROM SALARY'S DEDUCTIONS

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано податкове навантаження на заробітну плату, розглянуто структуру зарплатних доходів, досліджено моделі реформування єдиного соціального внеску та оцінено ефективність їх використання, а також запропоновано варіант детінізації заробітної плати в умовах податкової реформи.

Ключові слова: заробітна плата, єдиний соціальний внесок, тінізація заробітної плати, податкове навантаження, зарплатні доходи.

АННОТАЦІЯ

В статье проанализирована налоговая нагрузка на заработную плату, рассмотрена структура зарплатных доходов, исследованы модели реформирования единого социального взноса, оценена эффективность их использования, а также предложен вариант детенизации заработной платы в условиях налоговой реформы.

Ключевые слова: заработная плата, единый социальный взнос, тенизация заработной платы, налоговая нагрузка, зарплата доходы.

ANNOTATION

It was analyzed the tax burden on wages, salary income structure was considered, models of a single social tax reform were investigated, the effectiveness of their use was evaluated, and also provides an option DE shadowing wages under tax reform.

Keywords: salary, a single social contribution, shadowing wages, tax burden, wage income.

Постановка проблеми. В сучасних умовах політичної нестабільності та економічної кризи постає важливе питання побудови системи соціального захисту населення, а саме реформування та ефективного функціонування державного соціального страхування. Однак на сьогодні систему загальнодержавного соціального страхування не можна назвати досконалою, так як вона характеризується громіздкістю законодавчих актів, а також неефективною зміною ставок відрахувань у державні фонди соціального страхування. Слід зазначити, що рівень оподаткування податками та зборами впливає на зайнятість населення, обсяги тінізації заробітної плати, її фактичний рівень. Велика кількість негативних чинників діяльності державного та обласних фондів соціального страхування вимагають негайного реформування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями методики обчислення та сплати єди-

ного соціального внеску (далі – ЄСВ), а також напрямів реформування займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: З. Анузік, П. Берренд, С. Бортнік, Ф. Бутинець, Є. Воротін, М. Дем'яненко, І. Динь, В. Завгородній, Д. Карамішев, М. Карлін, Є. Максимчук, І. Приймак, С. Рос, В. Савченко, Г. Харрісон та ін. Науковцями було визначено та досліджено переваги та недоліки обчислення ЄСВ, проаналізовано міжнародний та вітчизняний досвід впровадження ЄСВ, а також висвітлено проблеми контролю нарахування, обчислення та сплати ЄСВ.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак у монографіях і періодичних виданнях досі не розглянуто окремі аспекти обчислення, нарахування та визначення ставки ЄСВ та його ролі у системі соціального страхування [1].

Мета статті полягає в узагальненні й критичній оцінці чинних методик організації та обліку розрахунків за соціальним страхуванням в умовах податкових реформ та аналізі ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим кроком у вдосконаленні системи загальнодержавного обов'язкового соціального страхування в Україні було прийняття Верховною Радою України Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 13.03.2015 р.

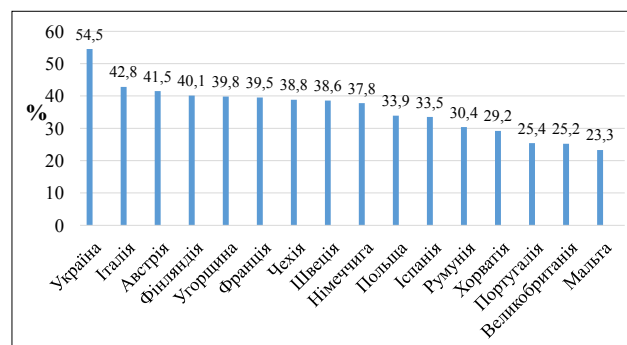

Рис. 1. Податкове навантаження на заробітну плату в Україні та країнах ЄС в 2014 р.

№ 2464-17 [2]. Нововведення, внесені Законом, визначають порядок обчислення, методика нарахування, а також документообіг з обліку розрахунків підприємств з фондами соціального страхування.

Однак за сучасних умов податкової реформи, а саме спроби зниження податкового навантаження вітчизняних підприємств, слід проаналізувати податкове навантаження на заробітну плату населення України та Європейського Союзу, яке включає суми податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) та внесків на соціальне страхування (рис. 1) [3].

З рис. 1 видно, що в 2014 р. податкове навантаження на зарплатні доходи в Україні в 1,5 рази більше ніж в середньому в країнах ЄС. Це є негативним чинником в податковій системі України, який призводить до тінізації заробітної плати та ухилення від сплати податків, а отже, до зменшення асигнувань в бюджет України. Тому необхідне негайне реформування податкових навантажень на заробітну плату, яке можливе за рахунок зниження ставки ЄСВ.

Для цього необхідно розглянути структуру зарплатних доходів населення України [4], яка наведена на рис. 2. В Україні 39,3% працюючих отримують доходи на рівні двох мінімальних заробітних плат, а 36,9% – на рівні чотирьох заробітних плат. Офіційний рівень заробітної плати занадто низький. В порівнянні з країнами Європейського Союзу, в яких розмір мінімальної заробітної плати в рази вищий (Польща – 415 євро (у 9 разів більше), Словаччина – 362 євро (в 8 разів більше), Угорщина – 342 євро (у 7,7 рази більше), Румунія – 189 євро (в 4 рази більше), Франція – 1 450 євро (у 31 раз більше), Бельгія – 1600 євро (у 34 рази більше), в Україні з урахуванням поточного курсу (середній курс з початку 2015 р.) євро її розмір становив близько 47 євро. При цьому слід враховувати, що сьогодні, за розрахунками Державної фіскальної служби, майже 80% українських підприємств практикують розрахування зі співробітниками у вигляді заробітної плати «у конвертах». Тому організація обліку з оплати праці вимагає негайної модернізації таким чином, щоб роботодавці не мали потреби тінізувати бізнес, тим самим збільшуючи надходження до державного бюджету.

Сьогодні розмір єдиного соціального внеску становить 36–50% в залежності від виду професійної діяльності, до якої відноситься відповідна ставка страхування. В боротьбі з виплатою заробітної плати «у конвертах» необхідно знизити податкове навантаження на фонд оплати праці, які сьогодні в Україні досягають 55% порівняно з 36% в Європейському Союзі.

Слід зазначити, що зниження ЄСВ можливе лише за постійної взаємодії бізнесу з податковими органами на вигідних для обох сторін умовах, а також спрощення нормативної бази. Однак діюче законодавство ставить підприємців в такі обставини, що задля уникнення отриман-

ня негативних фінансових результатів діяльності його дотримання стає неможливим.

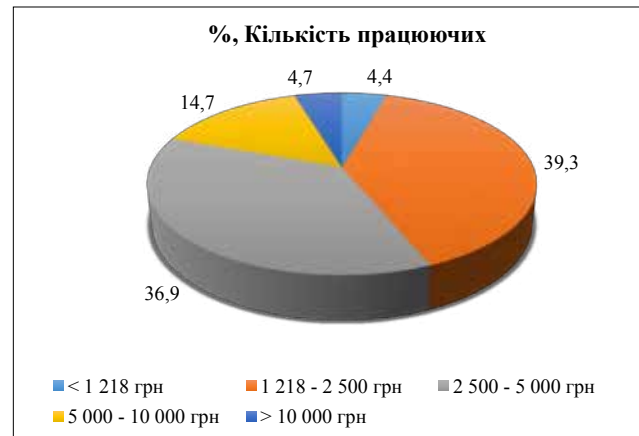

Рис. 2. Структура зарплатних доходів в 2013 р.

З метою легалізації доходів громадян 28 грудня 2014 р. Верховною Радою було прийнято Закон України «Про облік та збір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [2], в якому було запропоновано ряд заходів щодо детінізації заробітної плати населення та зменшення податкового навантаження для бізнесу, а саме застосування понижуючого коефіцієнту. Слід зазначити, що для його застосування необхідно виконати ряд умов, а саме:

- 1) загальна база нарахування єдиного внеску за місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід) та/або винагорода за цивільно-правовими договорами, в 2,5 рази або більше перевищує загальну середньомісячну базу нарахування єдиного внеску платника за 2014 р.;
- 2) середня заробітна плата по підприємству збільшилася мінімум на 30% у порівнянні з середньою заробітною платою за 2014 р.;
- 3) середній платіж на одну застраховану особу після застосування коефіцієнта складе не менше ніж 700 грн.;
- 4) середня заробітна плата по підприємству складе не менше трьох мінімальних заробітних плат.

Однак даний закон на практиці виявився надієвим, так як його втілення не зменшувало податкового навантаження на фонд оплати праці після відображення реальних доходів робітників. Стосовно сумлінних підприємців, які не тінізували заробітну плату, то для них виконання окреслених умов взагалі не надає ніяких компенсацій, окрім підвищення соціальної відповідальності.

Тому 2 березня 2015 р. були внесені зміни до Закону [2], які містили наступні умови:

- 1) база нарахування єдиного внеску в розрахунок на одну застраховану особу в звітному місяці збільшилась на 20% і більше порівняно з середньомісячною базою нарахування єдиного внеску платника за 2014 р. в розрахунок на одну застраховану особу;

2) після застосування коефіцієнта середній платіж на одну застраховану особу в звітному місяці складе не менше ніж середньомісячний платіж на одну застраховану особу платника за 2014 р.;

3) кількість застрахованих осіб у звітному місяці, яким нараховані виплати, не перевищує 200% середньомісячної кількості застрахованих осіб платника за 2014 р.

Проаналізувавши дані зміни на практиці, можемо дійти висновку, що при використанні коефіцієнта будуть зменшені лише нарахування ЄСВ на фонд оплати праці. Однак відрахування (ЄСВ, ПДФО, військовий збір) при цьому зростуть, що призведе до зменшення фактичних доходів населення. Стосовно відсоткового відношення податкового навантаження на фонд оплати праці для підприємців, то воно зменшиться з 50% до 34,7%.

На практиці обидві моделі не були втілені, тому такі зміни повинні супроводжуватися одночасно з реформуванням пенсійної системи. У зв'язку з цим, згідно з Меморандумом України з МВФ, в умовах податкової реформи відповідно до Стратегії «Україна-2020», яка передбачає пониження ставки ЄСВ з метою детінізації населення, Міністерством фінансів України було запропоновано нову модель зменшення податкового навантаження на бізнес [5]. Основною відмінністю запропонованої реформи від попередніх є значне зниження загального податкового навантаження на фонд оплати праці з 41 до 20%, об'єднавши при цьому єдиний соціальний внесок та податок на доходи фізичних осіб (перехідний період для об'єднання податків планується до 2018 р.). Для цього було запропоновано підвищити ставку ПДФО до 20%, при цьому ліквідувати утримання ЄСВ на рівні 3,6% з працівників та нарахування на ФОП у розмірі 20%, що приведе до значного зниження податкового навантаження заробітної плати для бізнесу, а відповідно, сприятливих умов для детінізації доходів і компенсуванню недоотриманих сум в державний бюджет країни. За висновками експертів національного рейтингового агентства «Рюрик», на сьогодні в Україні близько 200 млрд. грн. тінізованих доходів, що призводить до щорічного зменшення розміру Пенсійного фонду на 60 млрд. грн. і, відповідно, до дефіциту його бюджету [7]. Однак податкове навантаження на населення в цьому випадку залишаться на тому ж рівні, так як в середньому з урахуванням ПДФО, ЄСВ і військового збору воно становить 20%, не враховуючи громадян, у яких рівень заробітної плати вище 10 мінімальних заробітних плат (4% від усього працюючого населення України). Слід зазначити, що дана модель побудована з урахуванням повної детінізації доходів українських громадян, що в умовах політичної нестабільності та постійних податкових реформ майже неможливо. При цьому Міністерство доходів і зборів

планує з початку 2016 р. впровадити єдине адміністрування звітності з єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб.

На противагу запропонованій моделі Міністерства фінансів Комітетом податкової та митної політики була представлена своя, більш радикальна модель податкової реформи. Вона передбачає суттєве зниження ПДФО – до 10% та ЄСВ – до 20% [6]. Однак виконання даної моделі неможливе на практиці, так як при її імплементації будуть значні зменшення відрахувань в бюджет, що при його постійному дефіциті недопустимо.

З аналізу вже діючих та запропонованих реформ можемо дійти висновку, що їх втілення на практиці неможливе. Однак в 2014 р. було запропоновано законопроект про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (щодо створення умов для детінізації роботи малого та середнього бізнесу), суть якого полягала у тому, що за базу для нарахування ЄСВ вважати реальний фонд заробітної плати за останні півроку [8]. Він був відхилений, однак дане впровадження надало б змогу малому та середньому бізнесу підвищувати розміри заробітних плат, при цьому не витрачаючи резерви на відрахування ЄСВ. Його прийняття було б ефективним, так як державний бюджет від цього нічого не втратив, адже збільшення доходу громадян призвело б до росту ПДФО, що виступатиме в ролі додаткового джерела поповнення бюджету. Відрахування ЄСВ при цьому також не зменшаться, однак в наступному році вони зростуть, так як реальний фонд заробітної плати за минулий рік підвищиться. Як бачимо, від даної моделі виграє не лише бізнес та населення, а й держава.

Висновки. Таким чином, в умовах дестабілізації економіки при недоотриманні відповідних надходжень у соціальні фонди та впровадження невдалих податкових реформ влада може повернутися до використання високих ставок через неспроможність здійснення соціальних виплат та покриття дефіциту бюджету, чим викликає в черговий раз недовіру до українського бізнесу у потенційних інвесторів та самих підприємців. Недоотримання відповідних надходжень та одночасне зменшення податкового навантаження можна покрити за рахунок запропонованого законопроекту про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», що надасть більш сприятливий клімат для розвитку бізнесу та забезпечить зростання економіки і рівня життя населення України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Податкова реформа в Україні: досвід, реалії та перспективи / Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк : ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2013. – Т. 1. – С. 180–184.

2. Про облік та збір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 13.03.2015 р. № 2464-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.
3. Дубинецька П.П. Податкове регулювання в системі управління національним господарством : дис. ... к. е. н. : спец. 2015 / П.П. Дубинецька ; Львівський національний університет ім. Івана Франка. – Львів, 2015 – 254 с.
4. Розподіл кількості працівників за розмірами заробітної плати за 2014 рік. / Експрес-випуск від 13.02.2015 р. № 38/0/09.Звн-28-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Презентація проекту Податкової реформи / Міністерство фінансів України, вересень 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nabu.-ua/Documents%20NABU/dod5.pdf>.
6. Проект податкової реформи вноситься в Раду – голова профільного комітету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.dtki.ua/ua/taxation/-common/36003>.
7. Аналіз доходів громадян України за 2010–2014 роки / Національне рейтингове агентство «Рюрик». Спеціальне дослідження від 19.02.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rurik.com.ua/>.
8. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (щодо створення умов для детінізації роботи малого та середнього бізнесу) : Проект Закону від 27.11.2014 р. № 1060-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2>.